

NAŠA VOLJA

GLASLO JUGOSLOVANSKE NACIONALNE MLADINE

Če bi vsi ljudje, ki nosijo danes ljubezen na jeziku, nosili ljubezen v srcu, bi ne bilo sovraštva in nestrpnosti.

Če bi bili vsi oni, ki govore dan na dan o socialni pravičnosti, sami socialno pravični, ne bi primanjkovalo nikomur kruha.

Če bi se zavedali vsi oni, ki ves čas naše svobode prevzemajo na svoja pleča dolžnosti do naroda in države, teh dolžnosti in ne le iz njih izvirajočih pravic, bi bila naša država in naš narod med naj srečnejšimi na svetu.

Če bi...

Polagoma dorašča nov jugoslovanski rod. Ko doraste, BO ČRTAL IZ SVOJE GA ŽIVLJENJA — »ČE BI!«

Na skupno delo

Objavljamo proglas, glede katerega so se te dni sporazumeli predstavniki več naprednih političnih skupin.

Veliki dogodki v svetu postavljajo tudi naš narod in našo državo pred hude preizkušnje. Na prelomu med dvema dobama se pripravlja v svetu nov, pravičnejši red.

Ta red novega življenja med narodi in posamezniki more biti osnovan le na večnih nravnih zakonih enake pravice in svobode za vse ter na vzajemnih dolžnostih in skupnih nalogah človeštva. Uveljaviti se more in sme samo po prostovoljnem pristanku vseh. Zato mora biti vsak narod poklican k oblikovanju bodočega mednarodnega in notranjega reda.

K temu zgodovinskemu poslanstvu je poklican tudi naš narod. Vloga naše države in slovenskega naroda bo pri tem takšna, kakršno si bomo sami priborili. Zato moramo biti notranje trdno povezani in duhovno strjeni ter pripravljeni na skrajne žrtve. Zbrati moramo vse narodne sile, da utrdimo splošno narodno tvornost in odpornost.

Po nebrzdanem strankarskem življenju zavrženo demokratično načelo, da izvira vsa oblast od naroda, moramo obnoviti. Demokracija pa bo resnična le, ako jo bomo postavili na trdno socialno in gospodarsko podlago.

Socialne odnose je treba preosnovati tako, da bo delo osnovna družbena vrednota. Na tem temelju mora biti zgrajen socialni red, v

katerem bodo delovni sloji vzajemno upravljali družbo, nje organizacijo in gospodarstvo. Samo tako bodo našli kmet, delavec in izobraženec kot vsak deloven človek pravično mesto v družbi in možnosti dostojnega življenja.

Nujno potrebne socialne reforme morajo biti namenjene predvsem malemu človeku, tako ročnemu kakor umskemu delavcu. Po značaju našega naroda mora postati naša vas činitelj javnega življenja.

Vse gnotne dobrine morajo služiti le občinam narodnim koristim in nikdar več oblasti človeka nad človekom. Gospodarstvo, katerega gibalno je bilo doslej le dobiček posameznika, se mora umakniti načrtnemu gospodarjenju za skupnost. Zadružna misel se bo mogla pri tem pridom uporabiti kot tvorna osnova.

Prepričani smo, da zorijo enaka spoznanja tudi med Hrvati in Srbi. Skupna neugnana želja po pravem napredku nas bo še tesneje združila v usodni povezanosti, ki je naravni temelj naše Jugoslavije kot narodne države. Samo ona nam jamči naš obstoj. Notranje trdna in duhovno strnjena bo nerazrušljiva in nepremagljiva — varno zavetje enakopravnega ob-

stoja in razvoja vseh Slovencev, Hrvatov in Srbov. Prav zato želimo, da bi bil sporazum z dne 26. avgusta 1939 srečen začetek končne ureditve naših notranjih razmer.

Delo na vsem tem čaka zlasti mlajši rod. Naloga mladine je, da vnaša v splošni narodni razvoj nove poglede in novo delo za ureditev družbe. Na njej leži teža visokega poslanstva in zgodovinskih odločitev v očitanih smereh, saj bo morala polagati račun o svojem delu tudi bodočim rodovom.

V prepričanju, da je le v slogi moč, smo spoznali, da se moramo nemudoma lotiti skupnega dela v vseh vprašanjih, ki zadevajo našo narodno in državno skupnost. Zato smo se odločili, da bomo v vsem, kar nas druži, v trajnem vzajemnem stiku, po skupnih razpravah in posvetovanjih iskali pravih rešitev, da jih enotno zastopamo in izvajamo ter tako gradimo našo delovno skupnost.

To sodelovanje je pot k trdnejši strnjeno-
sti in povezanosti vseh resnično naprednih sil. Zato pozivamo prav vse, ki so enakih misli, da nam pri tem skupnem delu pomagajo.

Vitae discimus . . .

(Nadaljevanje)

Za nas, ki študiramo še po srednjih šolah, bi morali biti predvsem naši profesorji tisti, na katere bi se obračali popolnoma odkrito in s polnim zaupanjem, čim bi nas begala kaka senzacionalna novica, o kateri se ne piše, marveč samo šepeta. Nočemo napadati nikogar, moramo pa ugotoviti nerazveseljivo dejstvo, da med profesorji in dijaki ne obstoja danes tista notranja povezanost, iz katere bi lahko vzniklo popolno medsebojno zaupanje. Ni to krivda naših profesorjev, ni to krivda mladine. Krive so razmere.

Kaj hoče profesor, ki ima na teden preko 20 ur, korekture pismenih nalog, konference itd., v razredih pa povprečno po 60 učencev. Kaj hoče mladina, ki menjava profesorje od ure do ure in vidi vsled splošne preobloženosti v svojih profesorjih le bolj ali manj stroge predstavnike tiste stroke, ki jo predavajo. Vsled tega ni čudno, če je ravno ta stroka edina, kar veže učence in profesorje, in če je večje ali manjše poznavanje te stroke edina podlaga za boljše ali slabše odnose med obema. Prepisani učni red nalaga, da se mora tekom šolskega leta brezpogojno obvladati določena tvarina, pri večjem številu učencev profesorju dejansko ne ostane prav nič časa za kaj drugega. In tako se vzgajajo danes dobri matematiki, zgodovinarji, latinci, grki in še kaj. To je dobro za šolo in za spričevalo. Ali je pa to dobro tudi za življenje, kadar vre in kipi to življenje okoli šolskih zavodov in buta s svojimi valovi skozi vrata in okna v učilnice?

Non scholae, se vitae discimus! Če kdaj, velja to staro pravilo danes, ko se vije ves svet v najtežjih krčih, ko se odloča usoda človeštva za stoletja. Vitae discimus! Kaj pa je naše življenje? Zavedajmo se: Naše življenje je svobodna kraljevina Jugoslavija! Vse, kar imamo, se imamo zahvaliti njej, vse to izgubimo, čim bi nje več ne imeli. Zato pa Jugoslavije discimus! Vse, kar delamo, mislimo in čutimo, vse to moramo posvetiti svoji nacionalni državi, kajti le na ta način čuvamo in bomo očuvali sami sebe. Danes ni čas za pretiravanje v tej ali oni doktrini, kajti Jugoslavija potrebuje v prvi vrsti borcev, ki bodo toliko samozavestni in prekaljeni, da bodo vrgli na prvi poziv v stran vse drugo, zgrabili za puško in šli umi-

rat. Dober latinec, dober matematik? Vse lepo, toda zgodovina ne daje priznanj dobrim šolskim redom, marveč odločnim dejanjem in krvi, ki so jo znali preliti posamezni narodi za svojo svobodo.

Ne, niso le misli naperjene proti šolskemu redu ali šolski disciplini, temu je najboljši dokaz dejstvo, da postopajo v gorenjem smislu prav vse države. Ne samo tiste, ki se nahajajo že v vojnem metehu, marveč tudi tiste, ki stoji na videz še daleč proč. Citajte danes liste, ki izhajajo v Moskvi ali v New Yorku, Londonu ali Ankari, povsod boste našli izraženo isto misel, povsod je razvoj dogodkov izsilil umik običajnega reda pred neobhodnimi potrebami tiste današnjosti, ki bo odločilna za neposredno in daljno bodočnost.

Kaj bi bilo bolj naravno kot to, da bi imeli dijaki ravno v svojih učiteljih najvarnejše zatočišče pred vsemi alarmantnimi senzacijami in govoricami. Štvar vzgojitelja je, da oblikuje dušo in značaj svojega učenca. Kjer šola ne odgovarja temu idealu, tam šola ne služi svojemu pravemu namenu. Dajte nam in našim vzgojiteljem možnost, da se bomo mogli vsaj vsak teden enkrat zaupno razgovoriti brez ozira na različne šolske predmete in predpise, pa da bomo našli pot do medsebojnega zaupanja. V tem primeru se ne bomo obračali dijaki na nikogar drugega kot na tistega izmed svojih učiteljev, ki nam bo znal razložiti vse na najbolj razumljiv način, bo vsled tega sposoben ovreči vse dvome, ki se porajajo tu in tam in bo vzgajal iz nas tiste samozavestne državljane, s katerimi stoji in pade vsaka, še tako močna državna tvorba. Iz takih pomenkov se bo razvila tista vez med učiteljem in učencem, ki bo lajšala obema tudi delo v posameznih učnih predmetih. Naposled more le učitelj, ki pozna svojega učenca v dušo, pravilno oceniti njegovo delo in njegove uspehe tudi v čisto šolskem oziru.

Na misel nam prihaja legendarni »Dijaški bataljon«, ki ga je formirala srednješolska mladina takratne kraljevine Srbije v carskem Skoplju. Par tisoč srednješolcev iz višjih razredov srbskih srednjih šol je bilo pozvanih pod orožje. Po par tednih vežbanja so šli k raznim oddelkom srbske vojske, ki je stala ta-

krat že v najtežjih borbah s sovražno armado. Kot kaplarji in podnaredniki so vstopili v sestav borečih se edinic, kot kaplarji in podnaredniki ko polagali drug za drugim zrelostni izpit. Ne v šolskih klopch in ne iz šolskih predmetov, marveč iz državljanske zrelosti in nacionalne samozavesti. Zgodovina ne piše, ali so bili to dobri latinci, matematiki, zgodovinarji, fiziki. Pač pa piše zgodovina, da je 70% teh mladih srbskih študentov položilo svoja življenja na žrtvenik svobode svojega naroda in s tem tudi za naše Osvobojenje in Zedinjenje. Mnogi od ostalih 30% zavzemajo danes najvišje položaje v naši državi, ravno v letu 1940 so se sestali in vzbujali spomine na ta »Dijaški bataljon«, zapisan z zlatimi črkami v naši zgodovini kot svetel vzor mladine, ki je bila pravilno vzgojena, je bila vsled tega tudi proti številčno neprimerno močnejšim sovražnikom polna optimizma ter je padala na bojnih poljanah z globoko vero v srca, da je tudi njena kri potrebna za svobodo in rešitev domovine.

Iskreno smo povedali svoje mišljenje, želimo samo, da bi bilo to naše mišljenje z enako iskrenostjo sprejeto in razumljeno. Nihče ne želi, da bi vojna vihra zajela tudi nas. Toda lahkomišeln bi bil vsak, ki bi ne računal z obstoječimi dejstvi in vsemi možnostmi, ki jih nakazuje že dosedanji razvoj dogodkov. Gre za borbo dveh ideologij, ki se borita za svetovno nadoblast. Slej ali prej se bo morala odločiti vsaka država, saj čujemo od najbolj merodajnih predstavnikov obeh taborov, da je vsak kompromis nemogoč. Hočeš nočeš se lahko najdemo preko noči tudi mi sredi stranskega vrtinca in takrat ne bo časa nadoknaditi to, kar je bilo zamujenega. Takrat bomo moral stati ramo ob ramo vsi, učitelji in učenci, pristaši najrazličnejših tuziranj, uhitaristi in separatisti, kajti za vse bo bila ura usodne odločitve. Daj Bog, da bomo tudi predstavniki današnje mlade generacije vredni nasledniki legendarnega »Dijaškega bataljona«, daj Bog, da bo tudi naš dijaški bataljon uspešno položil zrelostni izpit iz edinega danes aktualnega življenjskega predmeta, to je iz predmeta državljanske samozavesti. Samo tisti, ki bodo živi ali mrtvi prestali ta strahotni izpit, se bodo pokazali vredne tiste svobode, ki bo, upamo, končnoveljavno zasijala mnogo boljši

kraljevini Jugoslaviji. Zato pa sklenimo svoje roke v enotno jugoslovensko kolo in ne glejmo ne na levo, ne na desno. Kdo bo sovražnik, proti kateremu bo treba braniti neodvisnost in svobodo naše domovine, koliko je sovražnikov in kakšno orožje imajo, vse to ni važno. Važno je le to, da bomo strnjeni okoli svojega mladega Vladarja v zavesti, da ni za nas življenja izven Jugoslavije, še manj seveda brez nje. Zato proč z malodušnostjo, proč z vsemi, ki nasedajo v svoji malodušnosti najbolj bedastim izrastkom proti nam naperjene živčne vojne. Z Jugoslavijo stojimo in pademo, zato čuvajmo Jugoslavijo.

Razdvojenemu in razdeljenemu našemu narodu je večna borba za obstanek porabljala moč, pretežke skrbi za košček prostora na svetu pa, ki mu je bil vedno osporavan, mu niso dale otvoriti oči. Doglej so drugi v srečnih prilikah napredovali. Ali danes se je naš celokupni narod postavil na svoje noge in spregledal s svojimi očmi. Z združenimi močmi, neoviran od vezi, mora stati naš narod tam, kamor spada v visoki civilizaciji.

Aleksander I. Zedinitelj

Beleške

POLITIČNA KRONIKA

Dogodki zadnjih dni so prinesli spet napeto ozračje. V Rumuniji je general Antonescu komaj s silo zatrl upor »Železne garde«, fašistične organizacije H. Sima. Komentarjev je mnogo, toda kako je ozadje, se ne ve; mogoče je tangirano inozemstvo,

Angleži v Afriki vztrajno prodirajo; mudi se jim, čimprej bi radi zaključili v Afriki in pritegnili svoje sile v obrambo Anglije same, predvsem mornarico, saj se zadnje dni spet nekaj šušlja, da Nemčija pripravlja čimprejšnjo invazijo. In to bo tudi verjetno, da bo Nemčija skušala čim prej napasti — če sploh napade — ker zavlačenje samo koristi velikim ameriškim dobavam Angliji.

O domačih dogodkih bi pa omenil še zadnjo rekonstrukcijo vlade, ki pa je verjetno samo začasna. Dr. Kulovec je prevzel ta resor verjetno začasno, da ima proste roke.

Zadnje dni se močno čuje, da je mladinska napredna skupnost že dejstvo, in da bodo v kratkem vse skupine, ki bodo sodelovale, že podpisale nekak proglas za skupno delo. Ko pišem te vrstice, mi vsebina še ni znana, toda predno izide »N. V.«, bo verjetno že vse to dejstvo.

ZANIMIVA POLEMIKA

Med listoma »Narodna odbrana« in »Zagrebački list« se razvija zanimiva polemika. Gospod Scholl je v »Zagrebačkem listu« zapisal, v katerem imenu govori »Narodna odbrana«. In »N. O.« odgovarja: Narodna odbrana je organ istoimenske organizacije, ki ima med Srbi 150 tisoč članov in nekaj deset tisoč tudi med Slovenci in Hrvati. Svoj članek zaključuje N. O. takole: Nas bi posebno zanimalo, če bi videli, če se z g. Schollom strinjajo Hrvati, odnosno če predstavljajo koga ve, od svoje »uvažene« osebe. To želimo zvedeti skozi stolpce »Hrvatskega dnevnika«, kateri predstavlja danes hrvatsko narodno vodstvo.

V SLOGI JE MOČ

List »Naša snaga« prinaša članek P. D. Stojakovića, iz katerega povzemamo: Dovolj smo se mi bojevali in umirali za to malenkost svobobnega sonca pod božjim nebom in za naš življenjski prostor. Morje solz in krvi smo stočili, predno smo stvorili to našo lepo Jugoslavijo. Naša nevtralnost, katera je striktna, lojalna in poštena, nam daje nad, da bomo do konca ostali nevtralni in obvarovani vojnih grozot. Toda če pride do česa, poučen s svojo težko in krvavo preteklostjo, ve naš narod dobro, da samo sloga rešuje in da je samo v slogi moč.

BODIMO KREKOVCI

»Delavska pravica« prinaša prav zanimiv članek, ki se končuje: Kmetje in delavci, bodimo zavedni Krekovci, da se v smislu in cilju dr. Krekovih idej ustvari enotna miselnost in stremenje vsega kmečkega in delavskega in kmečkega ljudstva v boju za socialno pravičnost, demokracijo, svobodo in gospodarsko osamosvojitvev kmeta in delavstva.

Zelo značilno, ker nekateri prav malo pišejo o Krekovih idejah!

SOCIALNA REVOLUCIJA V ANGLIJI

Vodja britanske labouristične stranke Mr. Attlee je v svojem govoru z dne 15. januarja t. l. podal sledečo značilno izjavo:

»Že je mogoče opaziti znake, da je resnično že napočila doba novega socialnega reda na Angleškem. Sedanja vojna je za Anglijo predvsem ljudska vojna. Takoj za gospodujočo pojavo Winstona Churchilla, ki stoji nad vsemi strankami in razredi, stoje na najvidnejših mestih v kabinetu delavski voditelji. Bevin, voditelj labouristične stranke, je minister za delo; Morrison, sijajni socialistični organizator, je notranji minister. Ta dvojica, skupno z Attlejem, Greenwoodom in drugimi labourističnimi voditelji uživajo vso podporo s strani vsemogočnih Trade Unionov, ki štejejo v svojih vrstah 4 in pol milijona članov, ki posvečajo in dajejo na razpolago vse svoje sile za uspešn razvoj vojne.«

DA BOSTE VEDELI, S KOM IMATE OPRAVKA

Ko vzamete v roke časopis, ali ko poslušate radio, spomnite se vedno, da so vesti, ki so označene z

DNB vesti nemške službene agencije.
STEFANI vesti italijanske službene agencije.
REUTER vesti britanske službene agencije.
HAVAS, OFI vesti službene agencije vichyske vlade.
AFI vesti agencije svobodnih Francozov (de Gaulle).
EUROPA PRESS vesti neke agencije v nemških rokah.

TRANSCONTINENT PRESS vesti prav tako neke agencije v nemških rokah.
CBS ameriška neslužbena agencija.
RADOR rumunska službena agencija.
TASS vesti sovjetske uradne agencije.
UNITED PRESS vesti ameriške neslužbene agencije.
ASSOCIATED PRESS prav tako vesti neke ameriške neslužbene agencije.

POMORSKO VOJEVANJE

Po angleških listih posnemamo naslednjo statistiko:

Britanske pomorske izgube:
1 nosilec letal

3 križarke (+Southampton)
10 pomožnih križark
33 rušilcev
21 podmornic
Škoda ni objavljena v smislu ustaljenih običajev.

Nemške pomorske izgube:

2 križarki
12 rušilcev
1 motorna torpedovka
1 torpedovka
1 stražna ladja
2 spremljevalni ladji

Gotovo število podmornic, katerih število pa britanska admiraliteta ne objavlja, da ne bi dajala sovražniku dragocenih informacij.

Italijanske pomorske izgube:

1 križarka
11 rušilcev (vklj. 1 ujetega od Grkov)
25 podmornic najmanj (vklj. 1 ujeta od Grkov).

Težko poškodovane v Tarantu:

3 dreadnoughti
2 križarki
2 pomožni voj. ladji
Druge poškodbe vključujejo polne zadetke na 1 dreadnought, 4 križarke in 2 rušilca.

Sv. Sava — škof Strossmayer

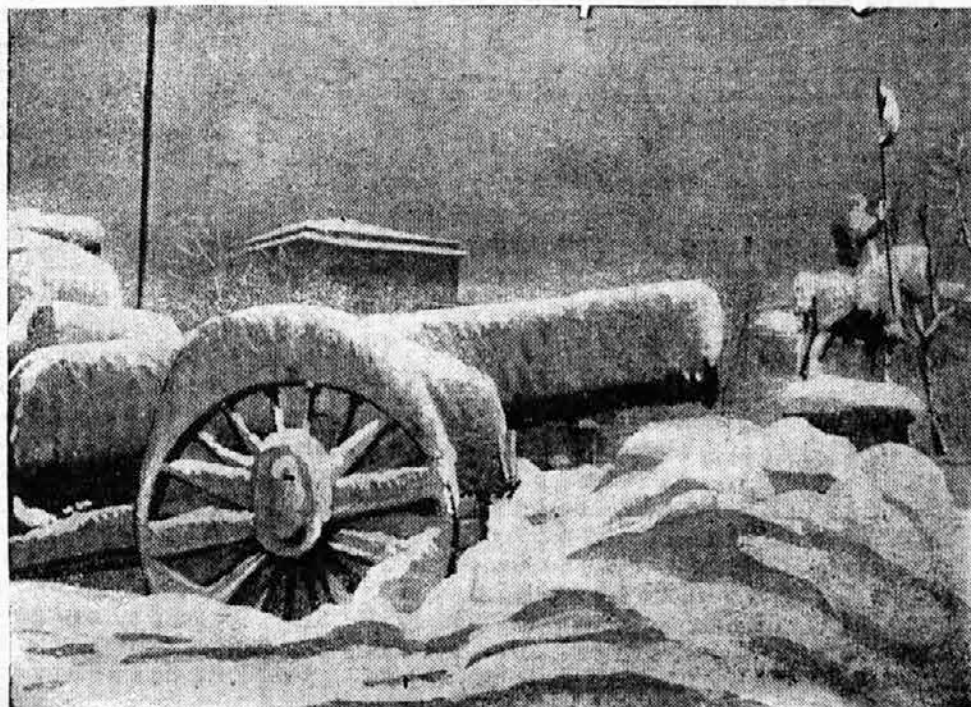
Prav blizu skupaj slavimo dva velika moza, moža, ki sta gradila temelje naši narodni državi. Sv. Sava je položil in utrdil temelje nacionalni državi, prosveti, miru in verski strpljivosti ter s tem že pred par sto leti postavil idejo današnje velike države. Ta ideja, izražena po svetosavski cerkvi, je premagala vse težkoče, prebrodila vse trnjeve zapreke in končno rodila plod. Svetosavska ideja mora tudi danes, v naši materialistični in egoistični dobi, navduševati vsakega pravega Jugoslavana, ki mu je pri srcu dobrobit in blagostanje naroda in države.

In škof Strossmayer, veliki Jugoslovan! Postavil je temelj Jugoslovenski akademiji znanosti in umetnosti v Zagrebu. Bil je mož, ki je veroval, da smo eno.

Žal, redki so možje, kot sta bila ta dva.

Pokažite „Našo voljo“ prijateljem in znancem!

Vojna in zima

Moj Mitja

Zaveli so lahni dihi preko gora. V deželo je stopila jesen kakor tiha koprena — kakor globoka pesem. Vsa narava valovi v razkošju barv. Prekrasno je!

»Prekrasno!«, je vzkliknila Jadena, ki se je sprehajala in nestrpno čakala svojega Mitjo. Zadržala je dih: »Ah, kako je vse lepo!« Obstala je in občudovala to razkošno lepoto. Tam ob vodi so se sklanjale v lahnem vetru srebrne vrbe. Včasih so zaječale — tožno, da je šlo zamolklo zvenenje preko polj... Poslednji sončni žarki so pozlatili kostanje.

Pogledala je na uro in se zdrznila: »Čudno... saj je bil vedno točen?« Zamišljeno je korakala dalje po parku. Tiho, neopazno se je spuščal mrak. Žarenje kostanjev je ugasnilo. Lahna, ko svila tanka meglica je zagrnila dolino. Sence pod drevesi so se pošastno stegovale. Kar strah jo je bilo. Zdaj čaka že več ko pol ure...

»Da se mu ni kaj zgodilo!« jo je prešinilo. Toda takoj je zavrgla to misel, zakaj ne, saj je vendar opazila v daljavi temno postavo, ki se je naglo približevala. »On je!« se je razveselila in val krvi ji je zalil obraz. Nervozno si je popravljala lase. Starejši gospod je šel mimo... njegovi koraki so zatonili v gluho temo.

V Jadeni je vrelo! »Pozabil je! Mogoče se zabava z drugo... a jaz tu čakam! Tesneje se je zavila v plašč in odšla. Pošastna tema jo je sprejela v svoje naročje in čutila je njen hladni dah. Pospešila je korake.

Mesto je gorelo v morju luči. Nizko je sklanjala glavo in če bi kdo poiskal njene oči, bi našel v njih solze... Prišla je mimo hiše, kjer je Mitja stanoval. Neznana bol ji je legla v dušo. Pogledala je v razsvetljena okna in še huje jo je zabolelo. Za hip je obstala. »Ne bi šla in povprašala, če je Mitja doma? Ne, nikoli ne!« se je uprl v njej ponos. Šla je dalje. Toda neznana sila ji je ustavila korak. »Jadena, Jadena!« jo je klical neslišen glas. Naglo se je okrenila, odprla železna vrata in stopila na vrt.

Rahlo, komaj slišno je potegnil veter, zatrepetalo je jesensko listje... Prišla je do hiše in pozvonila. Po veži so zadoneli hitri koraki, težka vrata so se sunkoma odprla. Prikazal se je prestrašen, objokan obraz služkinje. »Kaj želite?«

Jadena je zbrala ves pogum in ponosno dvignila glavo: »Prosim, ali je gospod Mitja doma?« »Gospod Mitja?... Da, da... ste vi gospodična Jadena? Moj Bog! Nesreča — avto! Kliče vas! Izvolite!« je vsa zmedena jecljala služkinja.

Jadena je zdrvela po stopnicah. Na koncu hodnika so se odprla vrata. Med njimi je stal Mitjin oče, ki se ga je tako bala. Bil je blede ko marmor. »Prosim — Mitja!« je jecljala. Oče je nemo pokazal v sobo. Vsa trepetajoča je vstopila... Ni videla ne zdravnika ne svojcev, ki so jo začudeno gledali, videla je le njega — ljubljeno, krasno glavo na belih blazinah... Planila je k postelji in pokleknila na mehko preprogo. Prijela je njegovo blede roko, jo rahlo dvignila in si jo pritisnila na vroče lice. Dve veliki, bolesti polni solzi sta ji spolzeli po obrazu...

»Mitja, moj...« je šepetala. »Ne poznaš več svoje Jadene?« Lahno ga je poljubila na pol odprta usta...

Do pomladi ni več daleč

Za spoznanje se je premaknil, bolno zaječal in skušal odpreti podplute oči. Ni mogel... Iskal je njeno roko, jo krčevito stisnil, da so se ji nohti zarezali globoko v meso. Jadeno je dušilo. Izkričala bi vso neizmerno bol — a je le tiho zajokala.

Zamolklo je šumelo drevje, nema bolečina je lila skozi zastarta okna...

Nenadoma je planil Mitja kvišku, obupno zakrilil z rokami, udaril ob nočno omarico, da so zdravila popadala na tla. Obraz se mu je spačil, težko je hropel, krčevito stiskal roke in njegove pošastno izbuljene oči so strmele neznanu kam. Telo je omahnilo brezmoči na bele blazine, kjer so cvetele rdeče rože njegove krvi, oči so se počasi zapirale, ustnice posinele in na mrtvaško blede obrazu so se prikazale potne srage. — Boj je bil končan...

Zunaj je tožno zaječalo drevje — poslednji listi so padali...

Jadena se je bolno zgrudila... Umrle so njene mlade sanje...

Barjanka:

Pesem zemlje

V ranem jutru se na trati lesketa
tisoč rosnih kapljic in izza gora
spej se sonce dviga, vstaja spej nov dan.
Roj čebel na ajdi pridno med nabira;
valovi zoreče žito, šepeta:
»Sad smo tvoje zemlje, o Jugoslovan!«

Skozi gozd potoček tiho žubori,
rahal vetrič skoz vrhove smrek hiti.
Tiho pada noč in gozd je že teman...
Vtihnili so ptički, vsa narava spi,
le iz dalje vetrič tiho govori:
»To je tvoja zemlja, o Jugoslovan!«

Noč nad morjem... Mehki valčki v dalj hite...
Luna sije, svetle zvezdice žare...
V mesečini sveti listje se platan...
Palme šepetajo, govori morje:
»Tvoja domovina naj bo tvoje vse,
ljubi jo in brani, o Jugoslovan!«

Vladimir Penzija pometača Jožine

Nazor:

II.

Odšel sem, toda na dvorišču me pričaka oni plešasti in enook stavec, kateri mi je hotel v obednici nekaj povedati.

- Gospod so vam kaj povedali?
- Ne vedo ničesar, odgovorim.
- Toda jaz vem.
- No?

— Jožina je na Savi, tam kamor se odnašajo smeti; in ne bo se več vrnil. Odšel je tja, kamor tudi jaz kmalu odidem.

— In zakaj vse to?

— Tukaj je težko živeti. V kletki smo. Vsak korak nam merijo. Ne smeš kaditi. Nikoli požirek slivovke. Ne pustijo beračiti, nagledati se mesta in ljudi. Ni dovoljeno malo pokričati, veseliti se, pa niti govoriti. Vedno nekakšna »disciplina«, kakor, da bi bili otroci. Uvedli so tudi »uniformo«, kakor, da bi bili vojaki; a hlače tesnijo, čevlji žulijo. Hudo tebi če se komu potožiš. Čistoča! Čistoča!, kakor da smo gobavci. Pluj!... Gospod, vidim, da ste dober človek; poiščite Jožino na Savi in mu povejte, naj me počaka, pa odideva nekam skupaj; svet je širok. Mogoče pa z njem napravim kaj drugega.

— Kako vam je ime?

— Nobeno. Povejte, da mu to sporoča Čoro; tako me kličejo tukaj.

— Takoj sem odbil misel, da bi se vrnil v pisarno in povedal ekonomu to, kar sem slišal od enookega; rajše podvzamem sam nekaj, pa tudi če stane mnogo muk. Zahvalil sem se starcu za zaupanje, položil nekaj na iztegnjeno dlan in odšel.

* ★ *

Odšel sem čim preje na Savo, na smetišču, ker sem se bal, da me Čoro ne prehititi in ne odvede Jožine brez sledu.

Daljna periferija mesta; Sava troma in motna; polmočvirna ravnina, polna lukenj in jam v katere se odlagajo smeti; ponekod nekake bajte; povsod kosi starega zarjavelega železa, razbitega pohištva, uporabljenih zabojev, lepence in časopisnega papirja; neprijeten vonj, ki ti draži grlo, prodira v mozek, želodec. Ne vidiš drugih, samo nekaj suhih, bosih in raztrganih otrok. Večja deklica brska po kupu odpadkov zelenja in sadja; išče kar bi se dalo vseeno pojesti surovo ali kuhano in pripravljaja tukaj »Trgatev« v košarico, ki ji visi na laktu. Trije dečki »učvrščajo material«, ravnokar prinešenega »blaga«. Ločijo železo od pločevine, zlagajo v dva kupa in se često pre-

pirajo za prebit kotlič, sedaj za kako krpo, kričeč kakor razbojniki, kadar si dele plen. Skupina drobnih, umazanih otrok je izvlekla iz smeti dvajset praznih škatel od sardin in konzerv. Otroci vežejo »vagončiče« z zarjavelo žico in največji od njih teče po blatu, žvižga kakor lokomotiva, a drugi tečejo za to železnico in kriče složno in v ritmu: »puf! puf! puf!«

— Otroci veste za starega pometača?

Kričači me gledajo nezaupno. Ko se eden med njimi prestraši in začne bežati, so zbežali za njim vsi ostali, da se skrijejo in potuhnejo.

— Toda prestrašili se niso starejši »zbiralci.«

— Kakšnega pometača? mi zakriči eden.

— Starca Jožino.

— Ah... Jožina, upokojenec brez penzije. Poznamo ga. Tudi on je lopov. Gosti se sedaj, je erknjenega prašička, katerega smo mi našli zgodaj zjutraj na smetišču. Oni pečejo in jejo, mi pa moramo sami in še za njih delati.

— Kje je? vprašam.

— Gospod, imate v žepu kak dinarček, cigareto? Deček priteče in jaz mu dam. S prstom mi pokaže lesenjačo, iz katere se je dvigal dim.

— Tam so. Sedijo, kadijo in pečejo prašič-

Marjan:

Bolest

Rad se spominjam onega večera,
ko pod ožarjenim večernim nebom
sedela skupaj sva
sama...

Tema

ležala je okoli,
srce pa moje teme ni poznalo,
vanj luč veselja se je naselila.

Trenutek ta ostal je lep spomin —
le dolgo upanje vsejalo
mi v dušo mojo je
nemir...

In ti

spoznala boš bolest?
ki se v srce je moje naselila,
ki v tebi rado našlo bi svoj mir.

Prinesi v dušo sladko mi pomlad,
osreči srce v tebe upajoče,
ki srečno biti si želi
s teboj...

Moris:

Gentleman - vlomilec

»Zelo mi je žal, gospodične. Toda zopet nimam ničesar za vas.« Stari poštar dobrohotno odgovarja na razburjena vprašanja mladih deklet. — »Oh, jaz, — hočem reči me, smo pa tako pričakovale sporočilo od našega neznanca,« zavzdihne prav žalostno seveda Jelena, ki mora imeti povsod vmes svoje prste in jezik. — Kdo pa je ta »neznanec« prav za prav?

Pred nekaj dnevi se je vršil skrivnostni telefonski razgovor med ravnateljico deklinškega internata in nekim neznancem, ki se je prav sumljivo zanimal za zgradbo internata in o razporeditvi sob v njem, — takoj naslednje jutro pa so bila narisana na oknih deklinških spalnic rdeča, prestreljena srca. Mlade gospodične so bile navdušene nad izvirnostjo in drznostjo tega njihovega novega oboževalca. Zvečer pa je vzbujala pozornost pred internatom

ka. tod, ker drugače lahko zagazite v blato do kolena.

Pazil sem in neprestano, preizkušal s palico tla. Vseeno sem prispel do lesenjače. Zavijem izza ogla in pogledam.

Pre vratmi lesenjače na poljanici nedaleč od reke gori ogenj in na njem pečejo na raznju prašička; koža se mu ne rumeni; ves je črn in zelenkast. Trije moški in ena ženska sedca na nekakšnih gredah in se pogovarjajo gledaje v pečenko. Dva spoznam takoj: Jožino, toda zelo mršavega in z zgrbljenim hrbtom, belorumenkaste brade in razmršenih las okoli sive glave in znanca iz ubožnice, enoakega. Čoro, vzdignjenega nosu, še obritega in oblečenega v zavodovo »uniformo«. Tretji človek je bil rumenih, nezdravih lic z malimi prebrisanimi očmi, preveč debel in nekoliko boljše oblečen. Če je pa ona ženska se prilično mlada ali že stara, lepa ali grda, z licem iz katerega se je videla neka modrost ali prebrisanost, to se ni dalo takoj razbrati; toda na njej je bilo vse čudno, predvsem toaleta in frizura.

Moj prihod jih je zdrnil in vznemiril. Skočijo na noge, vsi razen Jožine. Žena se postavi kakor zver, pripravljena na skok in bežanje; debeluh se našopiri. Ali Čoro zine in izbulji vame svoje edino oko. Takoj se znajde, umiri z roko žensko, s pogledom debeluha in pohiti k meni.

temna postava, ki je hodila sem in tja, se včasih pripognila in nova pest peska je zletela v okna. Dekleta so kukala pri zastorih, toda pri najboljši volji niso mogle spoznati temno postavu. Pa tudi ravnateljica je že opazila neznanca. Po svoji stari navadi in izkušnjah je hitro telefonirala na policijo. Vestni policaji so kmalu prilezli izza voglov. Previdno so se bližali temni senci, ki je mirno stala v najtemnejšem kotu. Iz zadostne bližine so se vsi nenkrat vrgli na — kol, odet s staro odejo in pokrit z raztrganima klobukom.

Navdušenje pri gojenkah se je izpremeni-

lo v občudovanje, kajti človek, ki prevari izkušeno ravnateljico in še vestno policijo je zares idealen. Pa tudi to občudovanje se je spremenilo in sicer skoraj v oboževanje. Naslednjega dne se je namreč znašlo nenadoma in na nepojmljiv način v sobi pismo neznančevu in ni mnogo manjkalo, da bi šlo v kose; tako so se dekleta pulile zanj. — »... in z največjim spoštovanjem še enkrat prosim, da me sprejmete točno ob pol desetih v odklenjeni veži!

Prestreljeno srce.«

Spogledale so se. Težko bo šlo. Pa je že Jelena s svojim jezikom tu. »Eh, kaj! Bomo že

Zima v gozdu

— Gospod! Dobro došli! No; vidite vse se je zgodilo, kakor sem vam povedal. Evo Jožine. In tudi mene; snoči sem prispel. Jaz sem siromašen starček, toda mož beseda. To vam bo potrdil tudi gospodar Jurek, kateri ima to smetišče v zakupu, mi pravi in pokaže na nepoznanega moža. Jaz in on se poznavata že dolgo. To je že tretjič, ko me je vzel med svoje osebje. Včasih pridem k njemu, da se malo nadiham prostega zraka. In ni zavrnil niti tega ubogega Jožine, za katerega vi toliko skrbite. Pridi Jožina!

Toda stari pometač je že bil poleg mene. Molče me je gledal in njegove tožne starčevske oči so dobile izraz, kakor so ga takrat imele, ko sva skrbela za siroto Štefeka na Medveščaku. Vidim, da me je spoznal, da se marsičesa spominja. Sežem z roko v žep, on se premakne, ustavi mi krettno in pravi:

— Ne gospod, nočem. Nisem še berač.

— Vem. Samo nekaj ti prinašam, mu pravi, izvlečem in mu pokažem njegovo staro pipico.

— Ho! vzklikne, ves blažen.

Dam mu še tobaka, počakam da napolni pipo in prižgem vžigalico.

— Ho! Ho! je godrnjal, smejoč se z očmi. In kakor da bi oživel starček; ne makne se več od mene.

Led je bil prebit. Tudi gospodar Jurek me ni več tako gledal. Čori se spet razveže jezik:

— Dobrotnik starcev in sirot, predstavim vam to ženo. Pametna je, čeprav jo včasih kaj v glavi udari, ker ima zelo slabe živce. Desna roka gospodarja Jureka je; on težko hodi z otečenimi nogami, pa teka ona za njega; išče delavce, največ otroke; nadzoruje uvrščanje materiala; gre k trgovcem in v tovarne, da proda, tu železo, tam krpe, tam lepenko. Poglejte kako je elegantno oblečena. Vse sama kroji in šiva, od tistega kar mečejo mestne gospe v smeti in prispe sem, do nas. Včasih se najde tudi kak košček šminke za barvanje ust. Kadar se ona popolnoma uredi je »perfektna«. Ne kličemo jo več Karolina, ampak Svetska dama. Ja, da bi jo videli nekoč, takrat, ko je bila glavna trakcija Kožarske ulice in so mestni mladeniči leteli k njej, kakor čebele na med.

— Kaj ste bili pa vi nekoč, ga vprašam.

— Privatni uradnik, pa trgovski mešetar, pa inkasant, pa prodajalec časopisov, sluga, pa... končno na mojo nesrečo, izgubil sem tedaj desno oko, bil sem...

Htel je še pripovedovati o sebi z vse večjim hvalisanjem, toda Svetska dama ga je prekinila. Dvignila je z ognja raženj, položila prašička na mizo in ga razsekala z nožem.

— Fertig. Izvolite gospoda! pravi in tleskne z rokami.

(Dalje prihodnjč.)

uredile, da bo prav,« in »generalštab« se je odpravil na posvet.

Tema se spušča nad mesto. Svetilke se prižigajo kakor kresnice po ulicah. Tudi internat molči in se pogreza v temo. — Toda ne! Po hodniku se nekaj giblje. Dolgo šušljanje in nato molk. Ura bije pol desetih. — Nič. Deset. — Nič. Pol enajstih. Tedaj se pokaže postava. Toda ne pri vratih. Po stopnicah prihaja

in nese težak kovčeg. Posveti z lučjo. Iz vseh kotov se uprejo vanjo oči. Eleganten neznanec, toda s krinko. Ugasne luč in odide skozi odklenjena vrata. Le razočarani vzdihni in užaljeno šepetanje se še sliši, ko se dekleta previdno umikajo v spalnice.

Naslednji dan pa je odkrila večina gojenk, da so bile preteklo noč okradene.

ditna pisma in slični instrumenti brezgotovinskega prometa. Neprimerno važnejše pa je posredovanje **kreditnega prometa**, ki se deli v pasivne in aktivne posle bank. Pasivni posli obstoje v sprejemanju kredita, n. pr. hranilnih vlog, aktivni pa v posojanju. Obe skupini sta glede višine zneskov in glede plačilnih rokov medseboj ozko povezani.

Ker že živimo v neprestanih krizah, naj spregovorim še o **gospodarskih krizah: to so motnje ravnotežja med ponudbo in povpraševanjem**. O krizah obstoje številne teorije. V glavnem razlikujemo krize tržišč, produkcije, denarja in kredita. Manj ostre, toda dolgotrajnejše so **depresije**.

Dohodek oni del vseh prejemkov gospodarskega subjekta, ki poteka iz stalnega vira in zaradi tega tvori njegov konzumcijski fond. Vse nekaj drugega pa je ono, kar imenujemo **narodni dohodek**. To ni morda vsota posameznih dohodkov, marve. lahko izvira le iz domače produkcije in iz prometa z inozemstvom.

Donos kapitala ali renta je oni del prejemkov od gospodarskega udejstvovanja gospodarskega subjekta, ki odpade na sodelovanje kapitala v produkciji. Sem spada tudi zemljiška renta. **Podjetniški dobiček** pa je

Osnove narodnega gospodarstva

kovec je vrednostni papir, na katerem se zaveže banka, da plača proti njegovi oddaji določeno vsoto denarja. Ta vrsta plačilnega sredstva je udomačena posebno na evropskem kontinentu. V Angliji in severni Ameriki se pa poslužujejo večinoma naročila privatni banki, naj izplača imetniku čeka določeno vsoto tistega denarja, ki ga ima podpisani naloženega pri banki.

Ker si ne morem misliti jasnejšega in preprostejšega prikaza teh pojavov, sem si dovolil vse do sem citirati Preporod.

Denar vrši štiri funkcije: on ni le univerzalno **menjalno sredstvo**, temveč je tudi splošno **plačilno sredstvo**, splošno **merilo** gospodarskih vrednosti in sredstvo za **shranitev in prenos kapitalij**.

Da bi denar lahko uspešno vršil te funkcije, mora biti njegova **vrednost stalna**; meter mora biti enako dolg, ko trgovec blago kupuje in ko ga prodaja, sicer je goljuf, zato pa mora biti tudi denar, ki je ravno tako merilo vrednosti, vedno enako vreden. Za to stabilnost mora skrbeti država, ki je čuvar njegove stabilnosti. Ta stabilnost je avtomatična, dokler je zlato resnična podlaga denarja. Zaradi svetovnih vojn pa so nekatere, zlasti evropske države, tako obubožale, da so morali v eni ali drugi obliki zapustiti zlato podlago in svobodno izmenjavo bankovcev za zlato, s čimer je bankovec ali papirnat denar prešel v novo fazo svojega razvoja. Izpočetka je bilo le zlato in srebro denar. Ker se je pa žlahtna kovina obrabljala, so jo shranili v kletih bank, banke so pa izdale listke, ki je bilo na njih napisano, da je ta listek zastopnik v banki ležeče žlahtne kovine, ki je donosilcu listka vsak čas na razpolago. Ljudje so se na te listke ali bankovce kmalu navadili in so le redko prišli iskat kovino. To je omogočilo zlorabe, da je banka tiskala listke, zlata pa ni bilo nikjer. Zato je nastalo državno nadzorstvo in privilegij tiskanja bankovcev, ki ga ima pri nas Narodna banka. Taka banka pa je sčasoma uvidela, da vozi popolnoma varno, če ima le polovico ali tretjino onega zlata na zalogi, ki je zanj emitirala bankovce. Od tedaj govorimo o več ali manj procentnem kritju bankovcev. Vselej je pa bila osnova vsakokratna svobodna izmenjava bankovca za zlato. Ko se je ta med vojno 1914—18 nehala, ni v Evropi nikdar več oživela, izvzemši nekaj držav skozi par let. Tako imamo danes bankovce, ki gredo svojo pot, zlata podlaga pa je od teh bankovcev več ali manj neodvisna in jo danes države mirno uporabljajo kot vojni fond. Ameriški ekonomist **Irving Fischer** je izdelal teorijo, ki po njej zlata sploh ni treba, temveč naj se emitira bankovce v omejeni količini in sicer v taki, da ostane nivo cen neizpremenjen, nad čemer morajo bedeti statistiki. Teh idej so se polastile osovinske države, ki hočejo zlato sploh pahniti z njegovega prestola in ga spraviti ob vsako vrednost; podlaga bankovcev naj ne bo več zlato, temveč produktivna sila naroda. Toda tu lahko prenehamo z razmotrivanji o denarju, ker prehajamo z realnih tal v sfere krilatice in fraz.

Za narodno gospodarstvo je denar zgolj sredstvo za cirkulacijo, nikakor pa kapital, zato je potrebna le **omejena količina**.

Prihodnji pojem, ki ga moramo opredeliti, je **kredit**. To je razmerje, na čiga rosnovi ima **gospodarski subjekt pravico, zahtevati radi že izvršene dajatve — prenosa vrednot — odgovarjajočo protidajatev**. Dajatev in protidajatev sta tu časovno ločeni. — Razčlemba kredita na posamezne vrste bi nas odvedla predaleč.

Banke so zavodi za posredovanje denarnega in kreditnega prometa. Tehnika plačilnega prometa se je že v davnih časih zelo visoko razvila; denarja se ne transportira vselej, temveč se mesto njega prenašajo menice, čeki, kre-

Miklov:

Anglija je doslej zdržala

Ko so nemške armade v zmagovitem pohodu v šestih tednih strle francosko velesilo, je marsikdo mislil, da je tudi Angliji odbila zadnja ura. V resnici so Nemci kmalu začeli z množičnimi napadi razbijati angleška mesta in pripravljati končni spopad, ki naj bi se — po britanskih poročilih — odigral v mesecu septembru. Toda Velika Britanija je vzdržala. Vzdržala je zračne napade in pomorsko blokado, in invazije ni bilo.

Kakor je francoski primer poučen v negativnem, tako je angleški zgled zanimiv v pozitivnem, tako je angleški zgled zanimiv v pozitivni priznavajo, da je Anglija izredno trd oreh. Že pol leta dežujejo bombe na britansko otočje, razbijajo hiše in uničujejo premoženje, pobijajo ljudi in ovirajo delo. Po poročilih ameriških listov je bilo samo v Londonu do prve polovice januarja že za okoli milijardo dolarjev škode, 1.000 mrtvih in 25.000 ranjenih. Stotisoči so brez strehe, okoli milijon ljudi se vsako noč zateka v naglo zgrajena zavetišča in v obširne prostore podzemne železnice. Prav take razmere vladajo v ostalih velikih angleških mestih, ki so bila deležna večurnega ognjenega blagoslova, n. pr. v Birminghamu, Plymouthu, Bristolu, Southamptonu, Porstmouthu, Liverpoolu in drugih. Mi si najbrž še predstavljati ne moremo, kako hudo je danes v Angliji. Seveda Angleži vračajo milo za drago, a radi šibkosti njihovega letalstva — dediščina Baldwina in Chamberlaina — in radi velike razsežnosti prostora, ki pride za napade v poštev, trpi Nemčija mnogo manj nego Velika Britanija. Le Mannheim, Bremen, nekaj mest industrijskega področja okoli Düsseldorfa in pristanišča ob obali Severnega morja so doživela močne napade velikega obsega.

Kljub vsem strahotam je Anglija vzdržala in skozi usta svojega ministrskega predsednika neprestano izpoveduje odločno voljo, boriti se do končne zmage. Kot zanimiva slika razpoloženja angleškega ljudstva nam morejo služiti neke nadomestne volitve, ki so se v pozni jeseni l. 1940 vršile v nekem volilnem okraju (če se prav spominjam, je bilo v Birminghamu). Vladni kandidat je nastopil za nadaljevanje vojne, komunist za sklenitev miru. Rezultat je bil presenetljiv: komunist je dobil 500 glasov, za vojno

se je izrazilo nekaj desetstisočev volilcev. In to po večmesečnih bombnih napadih!

Mirno lahko rečemo, da se niso samo Nemci, ampak da se je vsa Evropa v Angliji zmotila. Angleže je smatrala kot dobre trgovce, a leno in udobne ljudi, ki sede v naslanjačih ob čaju, kadijo smodke, prešteva denar in govoričijo o večnem miru. Dolgčas si preganjajo z demokratičnim političnim življenjem, v katerem se lepo in prijateljsko zmerjajo, a vseskozi vljudno, ker bi jim preživahni prepripi motili prebavo. To je narod, ki živi od žuljev drugih, ki se vojskuje s tujci, a ki je sam degeneriran in nesposoben za boj.

Naziv Anglež je postal sinonim za trgovca. Pri tem so ljudje pozabili, da svetovnega britanskega imperija niso zgradili in ohranili akcijonerji in borzni mešetarji, ampak drzni pomorščaki, vojaki in kolonijalni pionirji. Celo sama Anglija je za trenutek, a za usoden trenutek, pozabila svojo zgodovino, pozabila Drakea, Nelsona, Wellingtona in druge, ter v prijetnih sanjah o pacifizmu dremala za zapečkom, medtem ko so na evropskem kontinentu že vrsto let peli stroji tisočerih letal v mogočnem zboru pesem maščevanja.

15 let baldwinizma imenuje dobo po padcu Lloyd Georgeovega kabineta (l. 1924) znani angleški general Fuller. Nam je najbolj znan njen poslednji zastopnik Chamberlain, ki je najmanj pol leta prekasno odšel v pokoj in prepustil svoje mesto Winstonu Churchill. Churchill in Chamberlain, to sta dva pola britanske politike, dva svetovna nazora, če hočete, dve Angliji. Na eni strani bogat trgovec, soliden in umerjen gospod, s finančno izobrazbo, vzrastel v izobilju med visoko, a precej leno in otopelo finančno aristokracijo. Na drugi strani impulziven državnik, poln ognja in energije, ki je preživel svojo mladost v trdi vojaški službi v Indiji, v Sudanu in južni Afriki, se boril kot mlad častnik z mahdisti in Buri. Ti so ga ujeli, a jim je ušel in se srečno vrnil na Angleško. Pozneje je bil dolga leta minister, a v svetovni vojni je spet nekaj mescev poveljeval nekemu škotskemu bataljonu na zapadni fronti. Baldwin, Macdonald, Chamberlain in drugi vodilni možje povojne britanske politike so se izgubljali v sanjarijah o Društvu narodov, pacifizmu in večnem miru: Churchill pozna samo eno veliko idejo, veličino

Anglije. Okrog njega se je zbral imperij, v katerem sta spet prevladala pogum in podjetnost judovsko strahopetstvo in trgovsko dobičkaželjnost.

Toda tudi Francozi so imeli slavno preteklost in vendar so povsem odpovedali. Odpovedali zlasti duhovno, čeprav so tudi oni v zadnjem trenutku poslali na oblast Reynauda. Vemo, da so jih strle prav one sile, ki so spravile tudi Veliko Britanijo na rob propada: udobno življenje, nagnjenje k pacifizmu, za katerim se je skrivalo strahopetstvo, podcenjevanje nasprotnika. Ne zagovarjamo Francozov, češ da je tistih 30 km morja rešilo Anglijo. Kajti za svoje bitno obrambno sredstvo, za mornarico, je Velika Britanija skrbela tudi v dobi največjega deklamiranja o miru in podobnih lepih stvarih, medtem ko je duhovna razjedenost zaslepila Francoze, da se tudi za svojo tradicionalno obrambo, suhcemsko vojsko, niso dosti brigali. Defetisti, pacifisti, strahopetci in podobni ljudje so Francijo skoro popolnoma obvladali, v Angliji so prevladale po daljšem trenju aktivne, življenja polne sile. Zakaj?

Nekaj čisto biološko pomembnih vzrokov bom omenil. Angleži so pomorski narod, pomorstvo pa je vedni boj z najsilnejšim elementom na svetu. Pomorščak ni mehkužen, temveč je čil in krepak. Otroci pomorščakov gotovo podedujejo nekaj volje in sile. Dalje služijo često v morna-

rici mladi ljudje, ki si v poznejših letih poiščejo službo na kopnem. Tudi ta sloj je trd in žilav. In kaj bi rekli o tistih uradnikih, trgovcih, vojaki, delavcih ali navadnih pustolovcih, ki jih utrdi bivanje v kolonijah in ki se čez nekaj let vrnejo domov? Brez dvoma velika večina izmed njih ne bo vztrepetala že ob sami misli, da bo treba poduhati smodnik. Tako se je čisto avtomatično hranila v angleškem narodu tista neuklonljivost, ki je niso zatrli ne bogastvo in visoki življenjski stalež Velike Britanije, ne nemške bombe.

Naš narod zasluži po svoji delavnosti, sposobnosti in radi vseh vrlin kakor tudi radi žrtev, ki jih je doprinesel za pravo in pravičnost ter skupno kulturo in svobodno življenje, da živi v miru in da se pridobixno in kulturno krepi ter razvija. Odnesite moje kraljevske pozdrave svojim domovom, celokupnemu dragemu narodu svojih banovin.

Recite, gospoda, medpotoma in doma, recite vsem in vsakomur, da nas ne ločijo nikake meje, ne razlike iz preteklosti, kakor niti Dunav, ne Sava in ne Drina, ampak da nam vedno vežejo in družijo narodne interese in narodno dušo v neločljivo celoto — v Jugoslavijo, katere ne bo nikoli nihče razdvojil.

KULTURA

Problem Dantejeve Beatrice

Stanko Leben je napisal esej, kot se redki pojavljajo na našem književnem trgu. Knjiga bo posebej zanimala tiste, ki se zanimajo v kolikšni meri se sklada vsakdanje realno življenje velikih pesnikov z življenjem, ki so ga opisovali v svojih nesmrtnih delih. ... »Če vidim prav, je ta problem treba zastaviti tak, da ne iščemo izključno zgodovinske Beatrice, a da tudi ne gledamo v Beatrici zgolj alegorične podobe, s katere je treba razbrati njen skrivni smisel, marveč, da nam je Beatrice predvsem to, zaradi česar se je sploh živa in edinstvena ohranila do današnjih dni, namreč umetniški, pesniški lik, ki ga je ustvarila Dantejeva fantazija. Ta lik je morda res nanj realen od zgodovinske Beatrice, o kateri ne moremo vedeti skoraj ničesar; a če je res manj realen, pa je zato zdaleka resničnejši, dragocenejši in za poznanje Danteja človeka in umetnika pomembnejši od katere si bodi Bice Portinari. Niso Beatrice, ki ustvarjajo pesnike, marveč narobe: pesniki ustvarjajo Beatrice«, zaključuje dr. Leben svojo knjigo.

DANES MLADINA NE ČITA KNJIG

Zalostno mi je zapisati to: toda tako je in nič drugače: danes mladina ne čita knjig, ali pa zelo zelo malo. Zgodilo se je, da v osmi gimnaziji ni vedel skoraj nihče (razen dveh) omeniti vsaj eno novejšo srbohrvatsko knjigo in da jih je bilo zelo, zelo malo, ki so poznali slovenske knjige razen tistih, katere so navedene v učnih knjigah.

Kaj je temu vzrok? Današnja mladina gre rajši v kino, vsi plesi so je polni in sploh za vsako bedarijo ali pa novotarijo se vname. In potem ni časa za knjige, da za knjige...

In taka je današnja mladina!

TRI LETA ŽE

Minila so že tri leta, kar je umrl velik humorist, književnik in dramatik Branislav Nušić.

Knjige in časopisi

OMEMBE VREDNO

Božične številke jugoslovenskih listov so pravo zrcalo današnjosti. In med njimi moram omeniti predvsem »Jutro« in »Novosti«. »Novosti« objavljajo na celo strani v slovenščini pesem Ivana Gradnika »Pred Gubčevo glavo« in članke B. Krefta, I. Brnčiča in Božidarja Borka.

»Jutro« pa objavlja pesmi Desanke Maksimović, Desanke Odović in Ivana Kovačiča v originalu ter članke Nike Bartulovića in Ive Kozarčanina v prevodu.

To je najlepša pot našega kulturnega zblizanja.

MISEL IN DELO

Zadnja številka v 1940. letu prinaša uvodnik: Mladinska delovna skupnost, nadaljevanje dr. G. Kušaja: Politične religije, Ivana Hribarja: Velika neznanka, ing. Črtomirja Nagodeta: Gospodarstvo Slovencev v Jugoslovanski državi pa v slovenski banovini in bogat obzorje s posebno zanimivim zunanjepolitičnim pregledom dr. Branka Vrčona.

Gledališče

ANGEL Z AVTOM

Za božične praznike je pripravilo gledališče prav prijetno otroško opereto »Angel z avtom«. Besedilo je napisal Maks Simončič, uglašbil pa jo je znani cerkveni skladatelj Lojze Mav. Opereta je prav prijetna, besedilo ponekod nekoliko trdo, glasba melodiozna — ponekod dpa premalo skladna. Dirigiral je g. Simoniti. Krasna pravljicihna scenarija je povzdignila in zakrila malenkostne nedostatke.

Delo pozdravljamo, tuja dela niso nič boljša od domačih in prav zato nas veseli, da vidimo delo naših ljudi. Gledališče je bilo polno in aplavza dovolj. Prvo so domača dela in šele potem tuja!

Barjanka: **Smej se**

*Naj življenje je trdo,
naj te tare skrb in bol,
naj ti v duši je bridko,
eno naj bo tvoj simbol:
Smej! Le smej se!
V smehu le je pozabljenje,
smeh ti lajša vse trpljenje!*

*Naj te zaničuje svet!
Nič ne brigaj se za to!
Ko ti zvane zadnji cvet,
naj ti zanj ne bo hudo!
Smej se! Smej se!
V smehu le je pozabljenje,
smeh ti lajšal bo življenje!*

*S smehom strupen spij napoj,
ki ti ga ponuja svet!
Naša večni boš pokoj,
pesem slišala vseh let:
Smej se! Smej se!
Smeh naj spremlja te do groba,
smeh edina je zvestoba!*

Rada bi ...

Rada znala bi,
kaj gabrovi popki zeleni z zefirjem šepčejo. —
Rada znala bi,
kaj čmrlji po prvem objemu z resjem kramljajo.
Zaman je!
še čmrlji mi svojih opojnih dogodbic ne izdajo,
zaman je,
še gabrovi popki skrivnosti izdati mi nočejo...

Božidar Kazarov:

Pijane podobe

Nekam daleč nazaj so se nagnile moje misli, v grozotno prihodnost so se zazrle in pričarale podobe, mrzle in neprijazne, da se jih bojim, če se ozrem na nje.

V TEMO

Po dolgih, težkih nočeh brez spanja in polnih bolečin, po fantazijah, v katerih se je izživljala moja blodeča duša, sem si zazelel prostosti, luči ter se zazrl v mavrične barve, v čudne, nenavadne svetlobe, ki jih še ni poznala moja temna nrav.

V veliko razsvetljeno dvorano sem šel, da bi spoznal te barve, v najlepši kot sem se vsedel, da bi se vživel v svetlobe in sence, ter počasi srkal blagodejni nektar, ki so mi ga prinesli. Dolgo sem tako sedel, ter študiral mavrične barve, ki so žarele okoli mene, toda zaman sem iskal onih čudovitih pravih barv, zaman je tipala moja notranjost po odrešilnih svetlobah in razočaran sem hotel oditi, da se me ni dotaknila mrzla in ledena roka, ter me prikovala nazaj. Spreletelo me je, kot da bi mi kdo nataknil zapestnico iz mrzlih, ledenih kač. Ozrl sem se. Čudna ženska postava je stala pred menoj, sključena je bila in zvita, ogrnjena v obrabljen šal preko svilene toalete neznanega vzorca in čudnih barv. Njena roka mi je pritiskala na ramo, drobila mi je kosti, da so pokale pod groznim pritiskom. Dvignila je sive, zakrivljene trepalnice iznad rdeče obrobjenih oči in me pogledala brez besed, strastno, otožno in tako presunajoče, da se nisem mogel niti ganiti, niti zavpiti nisem mogel, samo sladka otožnost me je prevzela, kot človeka, ki je popil par čaš plemenitega, starega vina. Počasi je dvignila roko, prijela kozarec ter mi ga bližala k ustom: »Glej in spregledal boš!« Nehote so se mi odpirala in že sem srkal čarodejni sirup, ki mi je napolnil žile s tekočim žveplom.

Počasi, enakomerno se je pričelo sukati okoli mene ter se pogrezalo nekam daleč.

Sredi čudnega vrtiljaka sem stal, v svedru, ki se je zadiral vedno globlje in se spremenil končno v ogromen črn kolobar, v katerega se je prelevilo vse, svetle toalete so postajale tenčice, megle, ki so se polagoma porazgubile, kozarci, vino, muzika, smeh, vse se je stopilo v gmoto, v apeyron, ki je napolnil ves prostor. Muziko, nežno in bobnečo, ne — valovanje sem še čutil — bobnenje, ki se je končno strnilo v en sam mogočen akord.

Velika stenska ura je prvič udarila. Bila je polnoč — trudoma sem dvignil oči.

Stal sem v čudnem, novem svetu.

UTRINEK

Nekoč smo pisali šolsko nalogo: Hodil po zemlji sem naši in pil nje prelesti. Spominjam se, da sem obupan vrtel pero v roki, vrtal po spominu, iskal sem stavkov, fraz da bi opisal njene lepote, njene prelesti. Pisati bi moral o krasotah svoje zemlje, hvaliti njene dobrine, toda roka ni sledila mislim, premikal se je podzavestno po papirju in pisala nemirno, kar se ji je pač zdelo.

Po temačnem gozdu sem hodil. Ne hodil, pehal sem se naprej, komaj sem se premikal. Tla so bila razmočena, sluzasta, da se je noga globoko vdiralala, mestoma prav do vratu, v usta mi je silila umazana sluz.

Brodil sem po tem groznem gozdu, noga — vse telo moje se je zadevalo in spotikalo ob čudna debla. Kopicila so se ob meni, silila vame,

se mi režala z groznimi udi, me bila v obraz in me davila.

Nenadoma pa — treščilo je, čisto blizu mene in celo gozd se je napolnil z grozečo svetlobo. Kot v razodetju sem pogledal okoli sebe.

Bog! Debla so bila trupla, človeška trupla, velika, majhna, okrvavljena, nekaterih je bilo samo pol, celo mojo zemljo so prekrila. Bila so me v obraz, prevračala so se po meni, sto njihovih do kosti strohnjenih rok je seglo po meni, tisoč ostrih zob v golih čeljustih se je zagrizlo vame in me potegnilo v brozgo.

»Glej in spregledal boš!« je odmevalo od temnega gozda. — In sem gledal.

PRIVID

V dolgi vrsti so stala razcapana bitja pred leseno barako. Brežutno in leseno kot vlak, ki so ga zapeljali na slepi tir. Dolge, ozke, poraščene postave so imela ta bitja in čudne kape na glavah in puške, ki so jih delale še daljše, še grozotnejše. Glave so imeli sklonjene, tako da jim nisem videl obrazov. Počasi in brezutno so premikali lesene noge in se bližali barakinemu okencu.

Nisem se mogel premagati, skočil sem k enemu, siloma dvignil glavo in mu pogledal v obraz, v oči. Rumena, zgrbančena koža se mi je zarežala nasproti, rumena kot pergament in prosojna, da so se videle črne kosti. Globoko iz lobanje so me gledale črvice, stekle oči, brezizrazno, topo. Ne — samo nekaj sem videl zapisanega v teh ugaslih očeh, samo nekaj je kričalo iz njih, tako grozno in glasno, da sem si zatisnil ušesa in pobegnil. »K r u h a!« so kričale za menoj črvice, stekle oči...

TRIJE BRANKI

O Bog, kako grozno me pritiska starkina roka na ramo. Vriskal bi, rjul bi bolečine, če bi imel čustva, če bi bil človek, toda spremenjen sem v košček gmote, delec apeyrona sem postal. Da bi samo za trenutek pojemal ta pritisk, samo za drobec sekunde. Toda starka je neusmiljena, še bolj me stisne, da začvilim kot pes in grem, kamor hoče. Oči se mi zapirajo, truden sem tako, da bi se vlegel na tla in spal. Toda roka mi ne da počitka: »Glej in spregledal boš!« ...

Na zasneženem polju stojim.

Trije vojaki sedijo okoli ognja, ki pošastno razsvetljuje okolico. Trije mladi fantje, skoraj še otroci; nebeška glorijska jim sije z obrazov in nepremično strmijo v ogenj, ki jim riše pošastne figure po licih. Gotovo sanjajo o domu, na domače mislijo, o miru se menijo? — Vedno bolj pritiska mrz, burja se zaganja v široke hrbe in jim nosi sneg in led v obraz.

Približam se jim tiho in namečem polen v ogenj. »Da vas ne bo zeblo junaki!« —

Blazno se mi zareži moja spremljevalka, piškaje in odurno, da mi para ušesa: »Da vas ne bo zeblo junaki!« — ha ha ha rezgeče, se valja v solzah od smeha in me stiska za ramo, da mi teče kri po hrbtu in se meša z ognjem.

Bistreje sem pogledal. Ledene in trde so te mlade postave, kot trije kosi ledu sede v snegu, ko ledene sveče, samo z obrazov jim sije nebeška glorijska, nepremično strmijo v plamene in sanjajo.

Četrtrič je udarila ura...

Pošastno se zasmeje moja vodnica in me potegne naprej.

GOSPOD STOTNIK

Bral sem nekje, ali pa mi je nekdo pripovedoval naslednjo zgodbo.

V dolgi vrsti so stali vojaki, da še isto uro odrinejo na bojišče. Sami mladi fantje so bili, rosne oči so imeli, mile, skoro otroške. Čudno, skoraj smešno so izgledali pod težkimi, nabasanimi nahrbtniki. — Visok v črno haljo odet stotnik je stopal pred vrsto in izbiral. Zdelo se je, da nalašč odbira najlepše, najkrepkeje izmed njih. Za njim pa je hodil narednik in zapisoval.

Obraza stotnikovega nisem videl, ker mi je kazal hrbet in ker je bil še predaleč. Klecal sem pod težkim nahrbtnikom, vendar sem stal ponosno, kot se spodobi pravemu junaku, v srcu pa mi je bilo pusto in temno, da bi najraje treščil proketo orožje na tla, zajokal bi in pobegnil domov. Toda bil sem vojak in vojak ne sme jokati. Začutil sem ledeni, smrdeči dih na svojih licih in mrzla roka mi je dvignila glavo. Pogledal sem kvišku, videl njegov obraz in srce mi je utihnilo, spremenilo se je v kos ledu. Ta obraz je bil brez mesa, črne kosti so štrlele iz njega ter se zoževale v grozen smehlaj — stotniku je bilo ime smrt...

Globoke očesne jame so objele mojo postavo in videlo se mu je, da je zadovoljen. Zamahnil je s palico in narednik je zapisal.

Padel sem na kolena pred njim, objel mu koščene noge in poljubljal blato na umazanih čevljih. »Usmilite se me, gospod stotnik! Kaj vam bo moje življenje, kaj moja kri, kaj vam bo koristila moja desnica, ki je slaba in nezanesljiva!«

Ni mi odgovoril, niti pogledal me ni, stopil je k mojemu sosedu, ki je bil zadnji v vrsti. Dolgo mu je gledal v sanjave oči, v oči, ki so bile še bolj otročje kot moje in zamahnil s palico — narednik je zapisal. Potem pa se je vzpel na konju: »Četa napred marš!«

Obrnili smo se, ter oddrsali preko blatnega dvorišča, skoro neslišno — glave pa so nam visele globoko na prsih; tudi meni, ki mi je komaj osemnajst let.

Iz temnega borovja se je oglasil mrtvaški ptič...

JAZ

Zakaj je dal Bog človeku pamet, zakaj mu je dal zmožnost, da premišlja, da vrta v stvari, ki ga nič ne brigajo. Poznam ljudi, ki še na zabavah mislijo na neznane strahote, govorijo in pišejo o stvareh, katerih sami niso nikoli stvarno doživeli, pa jih vseeno doživljajo vsak dan v sanjah, povsod kamor gredo in jih pripovedujejo drugim.

»Tj so bujni fantasti«, je dejala ona, »histeriki so«, bi rekla druga. In tak sem jaz.

(Konec prih.)

IZ UREDNIŠTVA

Uredništvo je prejelo nov srednješolski list »Srednješolec«. Za odgovornega urednika je podpisal profesor Janko Jurancič, izdaja pa ga za konzorcij profesor Čopič Venceslav. Ker nam danes še ni moči pisati o listu, zapisujemo samo to beležko. Pa prihodnjič več in kritiko.

Barjanka: Pošlji naslov in ime in še kako pesmico.

